

Језик и књижевност

УМЕЋЕ рецитовања

Креативни центар

Манди Живковић

Манди Живковић

УМЕЋЕ рецитовања

Практични приручник
за рецитаторе и наставнике

Креативни центар

*Свој њрави живој њесма зајочиње њек када
се изговори, кад добије своје звучно биће.*

Р. Дамјановић

САДРЖАЈ

РЕЧ НА ПОЧЕТКУ	7
1. УВОД	9
Рецитовање као уметност	9
Услови за успешно бављење рецитовањем	10
Критеријуми за оцењивање рецитаторског наступа	11
2. ИЗБОР ПЕСМЕ	12
Стих и проза, књижевни родови	12
Примереност песме склоностима рецитатора	14
Примереност песме узрасту	14
Примереност песме полу	15
Оригиналност у избору песме	15
3. ДИКЦИЈА – ОСНОВА РЕЦИТАЦИЈЕ	17
Артикулација гласова	17
Изговор вокала	18
Изговор консонаната	18
Акценат	21
Акценат речи	21
Логички и психолошки акценат	30
Ритам	32
Темпо	33
Паузе	33
Дисање за време рецитовања	34
Интонација	35
Гласност и интензитет	40
4. ПРИРОДНОСТ КАЗИВАЊА	42
Глума и рецитовање	42
Особености стихованог израза	43
Однос према ритму	43
Опкорачење	44
Цезура	44
Рима	45
Рефрен	46
Интерпункција	46
Графичко обележавање текста	47

5. СУГЕСТИВНОСТ КАЗИВАЊА	49
Однос према мисаоно-емотивном садржају песме	49
Однос према публици	50
Изглед и држање рецитатора	51
Како се изборити с тремом	52
6. ПЛАН ПРИПРЕМЕ ЗА УМЕТНИЧКО КАЗИВАЊЕ ПОЕЗИЈЕ ..	53
7. РЕЦИТОВАЊЕ У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВОСТИ	57
Припрема ученика за рецитовање на часу	57
Анализа и оцењивање на часовима рецитовања и изражајног читања	59
Вежбање дикције и изражајности говора кроз игру	61
Рецитаторска секција	67
РЕЧ НА КРАЈУ	70
Литература	71

РЕЧ НА ПОЧЕТКУ

Ова књига писана је као практични приручник који рецитаторима и наставницима треба да омогући отклањање недоумица у вези с припремама за рецитовање. Проблеми који настају због тих недоумица могу се уочити на такмичењима рецитатора, али и у самој настави.

Рецитовање је, као свака уметност, веома инспиративна тема, о којој се увек могу изнети нова сазнања, а она најчешће настају на основу индивидуалних искустава заљубљеника у поезију и њено казивање.

Једно од најбољих дела о рецитовању код нас свакако је књига *Основе рецитовања* Бранивоја Ђорђевића. Он је код нас поставио основе теорије рецитовања, а његова књига јесте темељ за свако озбиљније бављење рецитовањем.

Књига Ралета Дамјановића *Говор њесме* садржи значајне описе рецитаторових унутрашњих доживљаја при сусретима с песмом, што ово дело чини драгоценим.

Поједини аутори износили су на крају својих књига сопствене моделе за казивање неких песама, вероватно да би олакшали рад рецитаторима. Овде то није учињено јер је такав метод у супротности с креативним приступом рецитовању, а он подразумева индивидуалност и оригиналност.

У приручнику *Умеће рецитовања* дата су четири критеријума за оцењивање рецитаторског наступа: избор песме, дикција, природност и сугестивност казивања. Њих је установио Савез аматера Србије, с тежњом да се пружи целовито упутство за припрему рецитаторског наступа, од избора песме до појављивања пред публиком.

Приручник је написан с намером да се рецитовање унапреди – оно у великој мери може допринети развијању љубави према матерњем језику и књижевности код ђака.

1. УВОД

РЕЦИТОВАЊЕ КАО УМЕТНОСТ

Рецитовање је облик говорења у којем речи облаче своје најсвечаније рухо.

С. Маринковић

Рецитовање је уметничко казивање књижевног текста – било напамет, било уз гледање текста.

Родитељи обично траже од деце да механички уче песмице и да их репродукују и уверени су да је управо то оно што чини рецитовање. Први аплаузи одушевљених родитеља и прве петице за верно преношење песникових речи требало би да подстакну децу на даље читање поезије, али се то обично не дешава. Касније, у средњој школи, сви се с носталгијом сећају како су некада, док су били млађи, знали много песама напамет, али су им читање и нарочито учење поезије потом постали мукотрпан посао.

Термин *декламовање* некада је имао исто значење као реч *рецитовање* (уметничко говорење поезије), али је с временом постао синоним за театрално, патетично, површно и певљиво говорење уметничког текста, праћено разметљивом гестикулацијом.¹ Ова дефиниција декламовања садржи све одреднице којима се означава оно што је недопустиво у рецитовању. Још је Гете направио разлику између декламовања, као говорења с наглашеном емоцијом, и рецитовања, у којем се осећања умерено испољавају. Декламовање је далеко од уметности – оно је све што рецитовање не сме да буде. Добро се припремити за рецитовање значи избећи елементе декламовања.

Рецитовању се не сме прилазити олако и површно јер такав приступ, као што смо видели, најчешће не доводи до љубави према поезији и њеном казивању. Не треба инсистирати на учењу песама напамет, већ на креативном читању, које је једини прави пут до успешног рецитовања. Само на тај начин развија се љубав према поезији.

¹ *Речник књижевних термина*, Нолит, Београд 1985, 112.

Рецитованье је уметност, рецитатор је уметник, па му треба омогућити да од малена изграђује своју креативност.

Мирослав Миловановић рецитованье сврстава у прелазну групу уметности – између просторних (ликовних уметности) и временских уметности (музика, књижевност). Уз рецитованье, тој групи припадају и остале репродуктивне уметности (певање, свирање, глума и игра), као и говорништво.²

УСЛОВИ ЗА УСПЕШНО БАВЉЕЊЕ РЕЦИТОВАЊЕМ

*Образовање није припрема
за животи: оно је сам животи.*

Ц. Дјуи

Будући да рецитатора сматрамо уметником, можемо претпоставити да постоје одређени услови које он треба да испуњава. Обично се ти предуслови обједињују термином *таленати*. Такво схватање, међутим, сматрамо погрешним. Таленат, сам по себи, није довољан. Ослањајући се само на природну обдареност, на слух, на оно што му „звучи“ – како се то често у пракси каже – рецитатор ће врло брзо исцрпети могућности свог талента и напретка више неће бити.

Бранивој Ђорђевић у поговору књиге *Основе рецитовања* истиче разлику која постоји између *образованог говорног понашања* и *обдареног инстинктивног понашања*. Чин образованог говорног понашања приступачан је сваком човеку, док од природне обдарености зависи уметнички домет који ће рецитатор остварити. Ђорђевић додаје и да се *без образованости не може остварити никакав вреднији уметнички резултат*.³

Предуслов за рецитованье, дакле, јесте образованост, а таленат је само помоћно средство.

Управо та чињеница омогућује успешно коришћење рецитовања у настави српског језика и књижевности. Уз помоћ креативног казивања књижевних текстова код ђака се, без обзира на појединачну обдареност, развија љубав према књижевности, као и говорна култура. Тако се сваком ученику омогућује остварење онога што Б. Ђорђевић назива коректним образованим говорним понашањем. Неспорно је ипак да ће талентовани ђаци до тога доћи брже и лакше од осталих и да ће им

² М. Миловановић, *Оштира култура*, Лесковац 1979, 44.

³ Б. Ђорђевић, *Основе рецитовања*, Савез аматерских позоришних друштава Војводине, Нови Сад 1989, 156.

природна надареност омогућити остваривање виших уметничких домета.

Да би успешно казивао књижевне текстове, рецитатор треба да испуњава следеће услове, то јест да има:

- 1) развијену љубав према књижевности;
- 2) изражену жељу али и способност да свој доживљај и схватање поетског текста посредно (особеним али природним казивањем) пренесе другоме;
- 3) добру дикцију, која подразумева: чист и јасан изговор гласова српског језика, правилан акценат, ритам, темпо, коришћење пауза, добру интонацију, гласност и интензитет казивања.

Најзад, лепа боја гласа није услов за добро рецитовање, али може да улепша казивање.

КРИТЕРИЈУМИ ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ РЕЦИТАТОРСКОГ НАСТУПА

Обично се на такмичењима оцењују следећи елементи наступа рецитатора:

- избор песме;
- дикција;
- природност казивања;
- сугестивност говорења.

Разматрајући сваки од наведених елемената посебно, покушаћемо да рецитаторима пружимо што прецизније упутство за припрему рецитаторског наступа.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вуковић, Ј., *О култури говорног језика*, у: *Пићања савременог књижевног језика*, Свјетлост, Сарајево 1951, 54–72.
2. Дамјановић, Р., *Говор њесме*, Музеј позоришне уметности Србије, Београд 1997.
3. Ђорђевић, Б., *Основе говорних облика у интјерјурејтацији*, Савез аматера Србије, Београд 1981.
4. –, *Основе рецјјовања*, Савез аматерских позоришних друштава Србије, Нови Сад 1989.
5. Ђуровић, Р., *Шесј огледа о срјским акценјима*, Културно-просветна заједница, Ужице 1996.
6. Живковић, Д., *Теорија књижевностј*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 1986.
7. Илић, П., Клајн, И., Пешикан, М., Брборић, Б., *Језички љручник*, Радио-телевизија Београд, Београд 1991.
8. Јакобсон, Р., *Лингвистјика и љоејика*, Нолит, Београд 1985.
9. Маринковић, С., *Метјодика креатјивне насјаве срјског језика и књижевностј*, Креативни центар, Београд 1994.
10. Матић, В., *Саветј рецјјаторима*, Нови Сад 1990.
11. Миловановић, М., *Ојшја кулјура*, Лесковац 1979.
12. Недовић, О., *Дикцјја*, Савремена школа, Београд 1960.
13. Петровић, С., *Рејорика*, Савремена администрација, Београд 1995.
14. Пецо, А., *Акјенајска чјјанка*, Научна књига, Београд 1973.
15. –, *Акјентј и дужине у срјскохрватјском језику*, Научна књига, Београд 1991.
16. –, *Основи акценјологије срјскохрватјског језика*, Научна књига, Београд 1991.
17. Плаовић, Р., *О рецјјацији*, Ново поколење, Београд 1951.
18. *Правојис срјскохрватјског књижевног језика*, Матица српска – Матица хрватска, Нови Сад – Загреб 1960.
19. *Речник књижевних љермина*, Нолит, Београд 1985.
20. *Речник срјскохрватјског књижевног језика*, Матица српска, Нови Сад 1976.
21. Рогановић, Б., *Рејорика*, НИУ Војска – Матица српска, Београд – Нови Сад 1995.
22. Симић, Р., Остојић, Б., *Основи фонологије срјскохрватјског књижевног језика*, Универзитетска ријеч, Никшић 1989.
23. Стевановић, М., *Савремени срјскохрватјски језик I*, Научна књига, Београд 1991.
24. Стошић, А., *Кулјура говора*, Педагошка академија у Крушевцу, Крушевац, 1980.

Едиција

Језик и књижевност

Умеће рецитовања

Друго, допуњено издање

Аутор

Манди Живковић

Илустрације

Андреј Војковић

Уредник

Наталија Панић

Лектор

Ивана Игњатовић

Припрема за штампу

Давор Палчић

Издавач

Креативни центар,

Градиштанска 8, Београд

тел./факс: 011 / 3088446

e-mail: info@kreativnicentar.rs

www.kreativnicentar.rs

За издавача

Мр Љиљана Маринковић

Штампа

Калиграф, Београд

Година штампе

2024

Тираж

500

Copyright © Креативни центар 2024

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

808.54(035)

81'271(035)

ЖИВКОВИЋ, Манди, 1972–

Умеће рецитовања : практични приручник за рецитаторе и наставнике / Манди Живковић ; [илустрације Андреј Војковић]. – 2. допуњено изд. – Београд : Креативни центар, 2023 (Београд : Калиграф). – 71 стр. : илустр. ; 24 cm. – (Едиција Језик и књижевност / [Креативни центар])

Тираж 500. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Библиографија: стр. 71.

ISBN 978-86-529-1248-3

а) Рецитовање – Приручници

б) Језик – Култура говора – Приручници

COBISS.SR-ID 134242569

Приручник *Умеће рецитовања* написала је ауторка која се и сама успешно бавила рецитовањем и која има богату праксу у раду с децом у овој области. Лично искуство повезано је са сазнањима из релевантне стручне литературе и преточено у конкретне савете и упутства за наставнике и све оне који се баве рецитовањем. Једноставан и приступачан начин излагања и упућивања у уметност рецитовања чини овај приручник разумљивим и корисним и рецитаторима и њиховим педагозима.

Из рецензије Драге Илић-Јонаш

www.kreativnicentar.rs